

L'obra d'Oriol Casassas.

Introducció. Varietat d'enfocaments

1. INTRODUCCIÓ

Avui es fa un acte de record de l'obra d'Oriol Casassas i Simó. El fem a l'Institut d'Estudis Catalans, perquè ell era membre de l'Institut. Hi participa també l'Acadèmia de Ciències Mèdiques, de la qual ell havia estat president. Hi ha més institucions que hi podrien estar adherides, si més no amb tant de dret. L'Oriol era actiu en moltes branques diverses, tot i que amb una unitat de treball i enfocament: el servei a la societat i el seu país, però amb una amplitud de perspectives. Al mateix IEC era membre de la Secció de Ciències Biològiques, però també ho hauria pogut ser de la Filològica. En aquesta visió introductòria marcaré aquesta diversitat, tot i que molt ben travada al voltant dels dos eixos que he dit fa un moment: societat i país. I en tot cas fou un exemple.

Intencionadament fins ara no he dit què feia. En l'inici d'un escrit anterior sobre Oriol Casassas he citat el pròleg que va fer Joan Oliver a un llibre de versos de l'Oriol. Cal dir que Joan Oliver, el poeta, *Pere Quart*, també era de Sabadell, amic personal, i diu: «Els lectors d'aquestes ratlles val més que sàpiguen que Oriol Casassas és metge pediatre». Faig aquesta citació d'un poeta, i jo mateix vaig escriure en un recordatori «metge de nens». Per qüestió d'espai no hi vaig afegir «un resistent cultural».

En aquests tres punts: metge, resistent, poeta, queda bastant definit, tot i que els trets de la seva personalitat són molts més. Ha estat un resistent a la seva manera, molt eficaç. No tant per fer coses noves, que també en va fer, sinó per cuidar i conservar les restes que van quedar després de l'ensorrada de 1939. El país se li desfeia quan tenia quinze anys. Així li escau plenament la citació de Virgili que hi havia al recordatori de l'acte de comiat: «empelta les pereres». No anava tant a plantar, a posar un arbre nou, com a cuidar, dirigir, el tronquet ja existent, encara

que malmès per la guerra perduda. I fer-ne després un arbre fort, el fruit del qual ja no el podria collir la seva generació, perquè l'hivern va ser massa llarg.

Mirava molt cap endavant, anava amb els llums llargs. L'esperança en el futur era molt clara, en ell i en Joan Colomines, metge i poeta com ell, de la mateixa fornada. Era membre de l'IEC des de 1985. Estava a la Secció de Ciències Biològiques, com ho hauria pogut estar a la Filològica, ja ho he dit. Ja era emèrit, però amb més de vuitanta-vuit anys encara venia sovint als plens i reunions de la Secció, com també era assidu, fins feia poc, de l'ofrena de l'IEC el matí dels Onze de Setembre. Això sí, a les vuit en punt marxava. L'última intervenció en un acte públic en què el vaig veure va ser el 9 de juliol, tres mesos abans de morir, a l'amfiteatre Gimbernat de l'Acadèmia de Medicina, on parlà, encara amb considerable vigor, dels Congressos de Metges de Llengua Catalana. Era membre corresponent de la Reial Acadèmia de Medicina de Catalunya des de l'any 1994.

Amic de la muntanya i de la natura. Cal esmentar el seu caràcter fort, poc conformista, que el portava a no transigir en tot el que creia injust. Ha estat, com ell mateix va dir de Josep Alsina i Bofill, mestre seu en molts aspectes, «un exemple».

2. L'ARREL FAMILIAR

Potser cal parlar d'aquesta arrel. Va néixer a Sabadell l'1 de setembre de 1923. Tres germans dels que van arribar a grans foren membres de l'IEC. Enric, químic, i també escriptor, en fou president. El recordem bé. Lluís, geògraf, va fer obra important d'orientació territorial. De l'Oriol, en parlem ara. Van néixer a Sabadell, on els pares, Enric Casassas i Cantó i Carme Simó i Saco, originària de Porrera, al Priorat, treballaven com a mestres en una escola d'estil avançat. En la seva formació procedien de l'Escola de Mestres de Joan Bardina, i van deixar petjada. Abans el pare havia treballat de mestre a Cardedeu i Castellgalí. L'avi patern havia estat llibreter. El llibre del mestre Casassas sobre Tona, en aspectes geogràfics i altres, de l'any 1943, encara es pot trobar. El seu nét, també Enric, Casasses i Figueras, captà un retrat dels avis quan va fer el pregó de la Mercè de Barcelona, crec que el 2012, i digué: «Els avis Casasses eren més lletraferits».

3. EL PEDIATRE

Entre tots els aspectes de la seva activitat comencem pel seu ofici de metge. Va ser primordial durant més de seixanta anys. Ja es dedicava als nens poc després dels vint anys. I recordem que els seus pares també s'hi dedicaren, des d'un altre punt de vista, el de mestres. Va fer els estudis de medicina a Barcelona, al Clínic, i allà va quedar una mica enganxat per la bona tasca assistencial, i amb un bon nivell comparatiu, d'un metge de nens, el catedràtic de pediatria, arribat l'any 1940 amb

el grup de guanyadors, però que ensenyava bé. Tot i la disparitat ideològica profunda, Casassas no expressava un mal record d'aquell professor que curava nens. Era el doctor Rafael Ramos, que va fer escola i, diu el mateix Casassas, «exercí un mestratge transcendent per a la pediatria catalana».

Després, com diu Ramis, es va especialitzar «en pediatria sota el mestratge de Sala Ginabreda», que era director de la Clínica Infantil de l'Hospital d'Infecciosos. Allí s'aplegaren un nombre considerable de deixebles, que ajudaren a mantenir el to de la que aleshores era una escola extrauniversitària de pediatria. A Barcelona sempre hi havia hagut bons pediatres fora de l'ensenyament oficial. Va treballar tota la vida com a pediatre, era la seva feina diària, a la consulta pròpia o amb algun amic, i a la Seguretat Social. Era un metge que visitava els nens a la consulta, i a les cases si el nen tenia febre. Era, doncs, un metge d'assistència primària especialitzada, de pujar i baixar escales. Jo mateix vaig coincidir amb ell, no d'horari però sí de planta, a l'ambulatori del carrer de Manso, a la dècada dels anys setanta.

Dins d'aquest vessant de l'assistència directa cal remarcar encara dos punts: l'activitat científica i els llibres. L'activitat científica la va fer principalment a través de la Societat Catalana de Pediatria. N'era membre des de molt aviat, i en fou president en els anys 1975-1976. Abans, 1971-1973, havia estat vicepresident, quan dirigia la Societat Francesc Prandi. La Societat existia des de l'any 1928, tenia un butlletí propi, i estava adherida a l'Acadèmia de Ciències Mèdiques, tot i que amb personalitat jurídica pròpia. Casassas fou director d'aquest butlletí de 1959 a 1965. Entre les seves inquietuds hi hagué la convocatòria d'un primer Congrés de Pediatres de Llengua Catalana, l'any 1978 a Girona. Després l'abast d'aquest enfocament seria més ampli: la mateixa Acadèmia de Ciències Mèdiques i els Congressos de Metges i Biòlegs de Llengua Catalana, dels quals seria president del XIII, reunit a Andorra l'any 1988. Va ser també president de l'Acadèmia de 1978 a 1982.

3.1. *El vessant social de la pediatria*

Casassas es definia com a metge de nens, i li importaven els aspectes assistencials directes, també els científics, i potser més les millores que es podien fer tenint en compte l'enfocament social. Tot i que és menys conegut, va escriure bastant sobre aquests temes. Com a mínim cal destacar els treballs *L'ensenyament de la pediatria*, 1964; *L'hospitalització pediàtrica a Catalunya*, 1966, i *La pediatria en el suburbi*, 1967. Oriol Casassas, juntament amb Ignasi Aragó i Francesc Prandi, entre els desapareguts, forma una tríada que està a la base de l'enfocament social de l'especialitat a Catalunya en el nostre temps. N'hi ha, evidentment, bastants més. Entre els treballs esmentats potser el més significatiu, per la intenció, és el de la pediatria en el suburbi.

Encara, com a pediatre, hi ha un altre punt que no es pot oblidar: el llibre que

va fer, juntament amb Joaquim Ramis, de la història de la pediatria a Catalunya. Es va publicar per La Magrana l'abril de 1993. Jo me'l vaig trobar el dia del llibre d'aquell any, en una llibreria del carrer de Guillem Tell. El títol és molt indicatiu: *Metges de nens. Cent anys de pediatria a Catalunya*. És una recopilació molt important, amb quatre-cents pàgines, en profunditat, que només es podia escriure des d'un coneixement molt ampli de l'especialitat i de la realitat catalana.

Com veiem, aquest aspecte pediàtric porta directament a tres dels altres apartats importants d'aquesta introducció, i de l'acte d'homenatge: la relació amb l'Acadèmia de Ciències Mèdiques, amb els Congressos de Metges i Biòlegs de Llengua Catalana i també amb els treballs d'història de la medicina.

4. L'ACADÈMIC

Ara segueixen quatre apartats que tenen una força pròpia en aquest acte i que són objecte de comunicacions més precises i específiques. Per tant, aquí només els esmento, potser a efectes de classificació de l'activitat. Són els punts següents:

—**L'Acadèmia de Ciències Mèdiques**, de la qual fou membre destacat i president, i que és objecte d'una altra comunicació.

—**El Diccionari enciclopèdic de medicina i les «Monografies Mèdiques»**, de les quals va ser probablement el principal motor en la seva primera edició.

—**Els Congressos de Metges i Biòlegs de Llengua Catalana**, que van tenir en ell, des del de Perpinyà de 1976, la represa, un impulsor, i va ser president del d'Andorra.

—**La Societat Catalana de Biologia**

Va ser creada l'any 1912, principalment per l'impuls d'August Pi i Sunyer, dins de l'Institut d'Estudis Catalans. Va ser filial de la Secció de Ciències. L'activitat fou tallada per la repressió de la postguerra. Casassas en fou president en el període 1979-1981.

—**Treballs en el camp de la història de la medicina**

Els estudia en aquesta sessió Carles Hervàs. Hi ha una obra major i altres aspectes més dispersos. Ja s'ha citat el llibre *Metges de nens*. Abans, el 1970, havia publicat un text que s'ha fet imprescindible: *La medicina catalana del segle xx*, dins de la col·lecció «Llibres a l'Abast», d'Edicions 62. És un resum de 240 pàgines, molt atapeït, ric en informació i idees, que va sortir el maig de 1970, just quan es reuní el Primer Congrés d'Història de la Medicina Catalana. Casassas hi participà i fou vicepresident del segon congrés, fet el juny de 1975.

En aquest mateix apartat cal esmentar dos llibres editats per Publicacions de l'Abadia de Montserrat, en la col·lecció «Biblioteca Abat Oliba». Són *Josep Alsina i Bofill, l'exemple*, 1996, i *Una faula i setze històries*, 1999.

En aquest camp cal comentar que a Oriol Casassas i a mi mateix ens van encarregar de fer un llibre sobre la vida de vint-i-quatre metges catalans del segle xx,

cada relat havia de ser relativament curt, d'uns quinze mil espais. Els vàrem escriure, dotze cada un, ens els van pagar bastant bé, però el llibre no es va publicar. Això era l'any 2005. Queden els textos revisats, amb les correccions fetes.

—**La llengua. El Diccionari enciclopèdic de medicina**

En aquest camp hi ha dos aspectes ben diferenciats. La terminologia, l'estudi del català científic, centrat principalment en el *Diccionari enciclopèdic de medicina*, i l'obra de creació com a poeta.

L'aspecte més visible, com a tècnic i autoritat en el llenguatge mèdic, és el monumental *Diccionari*. Hi havia l'antecedent del Corachan, acabat el 1936, just a començament d'estiu. La guerra el va enviar a les catacumbes; ben dit perquè anà a parar a un soterrani. Després la seva distribució va ser forçosament escassa. Amb els anys calia refer l'obra i adaptar-la, si més no, al progrés tècnic.

Hi hagué un intent, valuós i que quedà aviat curt, que era el *Vocabulari mèdic*, editat per l'Acadèmia de Ciències Mèdiques. Va sortir el desembre de 1974. Era petit, tenia un total de 264 pàgines; fins a la pàgina 162, el *Vocabulari*, i les altres cent, per a les equivalències en anglès, castellà i francès. Consta com a «redactat per Josep Alsina i Bofill, Oriol Casassas i Simó, Josep Laporte i Salas i Joaquim Ramis i Coris». Els quatre han estat presidents de l'Acadèmia. I «amb la col·laboració de Joan Colomines i Lluís Dauí», i l'assessorament de Ramon Aramon i Serra. Més endavant se citen altres vint-i-dos col·laboradors. Hi ha un pròleg, un pòrtic i un «Advertiment», aquest signat per Casassas.

Després ve el *Diccionari enciclopèdic de medicina*, publicat per l'Acadèmia de Ciències Mèdiques i Enciclopèdia Catalana, l'any 1990. Té 1.729 pàgines i és un autèntic monument de la llengua científica. A la primera pàgina consta Oriol Casassas com a director. Com a redactors, el mateix Casassas, juntament amb Josep Alsina i Bofill, Joaquim Ramis i Coris, Eduard Llauradó i Miret i Jaume Francí i Pallejà, i quatre assessors lingüístics de la Secció Filològica de l'IEC. Després vénen un bon nombre de consultors i col·laboradors. Entre els consultors hi ha dos químics, un d'ells Enric Casassas i Simó. L'Oriol fa un prefaci marginal, curt i sucós, datat l'octubre de 1988. L'obra és important i és coneguda correntment com «el Casassas». Serà, ho és ja, un clàssic, com ho és «el Corachan».

Hi ha una segona edició, de l'any 2000, només a càrrec d'Enciclopèdia Catalana. Hi consten tres coordinadors: Màrius Foz, Eduard Llauradó i Joaquim Ramis; i una llista molt llarga, dues columnes, de col·laboradors redactors, a més de l'equip editorial. Té 2.024 pàgines. Oriol Casassas no hi figura, tot i que es manté el prefaci marginal de 1988.

Després hi ha la seva participació en els que en diríem «reculls lexicogràfics», editats pel Departament de Sanitat, un bon ajut, potser menys utilitzats del que caldria.

És per aquesta tasca immensa en el camp de la terminologia mèdica, del llen-

guatge científic en català que al començament he apuntat que Casassas tant podia estar a la Secció de Ciències Biològiques com a la Filològica. I amb un afegitó: a la Secció de Ciències potser algú altre hauria pogut fer una feina semblant; a la Filològica, de ben segur que no.

5. LA LITERATURA DE CREACIÓ. EL POETA

En un altre camp, i tot era el mateix en la seva personalitat, fou un excellent poeta, autor de *Primer —i últim— llibre d'exercicis* (1972), amb el qual guanyà el Premi Salvat-Papasseit. Abans havia escrit, i presentat a concurs l'any 1969, un altre llibre *Prima nox*. Cap dels dos era gaire llarg i es van publicar junts en un volum a la col·lecció «Els Llibres de les Quatre Estacions», el 1973. En total són trenta-tres poemes, si no els he comptat malament. L'estil és lliure, apassionat, i el llenguatge no és planer. Per entendre'l cal estar a l'aguait de què vol dir, però també cal el diccionari, perquè el lèxic és molt ric. La seva culturització ja li venia de l'arrel familiar, que ha seguit.

JACINT CORBELLA
Secció de Ciències Biològiques